

Література

1. Андрійчук В. Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва // Економіка АПК. — 2005 — № 5. — С. 52—56.
2. Балабанова Л. В., Холод В. В. Стратегічне маркетингове управління конкуренто-спроможністю підприємств: Навчальний посібник. — К.: ВД «Професіонал», 2006. — 448 с.
3. Дідківська Л. І. Регулювання конкурентного процесу на споживчому ринку: теоретичні та практичні аспекти// Вісник ДонДУЕТ. — 2007. — № 3(35) — С. 133—139.
4. Євчук Л. А. Окремі випадки прояву та методи формування конкурентоздатності продукції // Економіка і держава. — 2004. — № 11. — С. 23—36.
5. Забезпечення конкурентоспроможності і економічного зростання регіонального АПК / За ред. І. І. Червена, Л. А.Євчук, 2005. — 440 с.
6. Пенькова О. Г. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації// актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 11 (77). — С. 26—31.
7. Саблук П. Т. Проблеми конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва: складові та фактори ризиків // VII Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми і перспективи підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, якості та безпеки продуктів харчування в Україні. Роль сільськогосподарського дорадництва». — К., 2006.
8. Шнипко О. С. Науково-технічна політика та її роль у підвищенні конкурентоспроможності економіки України // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 11 (55). — С. 178—184.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2009

УДК 336.77:338.434

А. І. Литвинов

канд. екон. наук, доцент
(Харківський національний технічний
університет сільського господарства ім. П.Василенка)

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА АПК У СИСТЕМІ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Розглядаються питання удосконалення кредитування як чинника підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Наводяться основні особливості діяльності аграрних підприємств, які впливають на залучення кредитних ресурсів. Пропонуються заходи з покращення державної підтримки кредитування аграрного сектору

КЛЮЧОВІ СЛОВА: АПК, підприємство АПК, конкурентоспроможність підприємства, кредит, державна допомога.

KEY WORDS: agro-industrial complex, agro-industrial complex enterprise, enterprise competitiveness, credit, state assistance.

Проблема забезпечення конкурентоспроможності сфери агро-промислового комплексу (АПК) продовжує загострюватись. Її дія проявляється як на рівні забезпечення конкурентоспроможності окремого суб'єкта АПК — товаровиробника (сільськогосподарського підприємства, фермера, особистого підсобного господарства, тощо), так і на міжгалузевому та міждержавному рівнях. В умовах трансформації економічних відносин, що стали характерною ознакою української економіки на протязі останніх десятиріч, спочатку пов'язаних з процесами розвитку багатоукладності економіки СРСР, а тоді — із розбудовою економіки нової Української держави — система паритетних відносин сільського господарства з іншими галузями народного господарства більше і більше розбалансовувалась. На доказ цього приведемо лише одне спостереження: закупівельна ціна на зерно публікується у періодичних виданнях, обговорюється в новинах. А ціна, наприклад, трактору ХТЗ, напевно, є інформацією, яку складно отримати від підприємства — виробника та низки посередників, через яку ці трактори потрапляють до господарств. На відміну від тракторів, наприклад John Deere, на сайті якого міститься вичерпна інформація про ціни на весь асортимент техніки для американського або канадського фермера. На час підготовки цього матеріалу нам так і вдалось знайти інформацію про ціни на трактори ХТЗ ані на офіційній веб-сторінці заводу, ані на веб-сторінках його дилерів у Харківській області. Проте на сайті виробника міститься повідомлення, що вся продукція реалізується виключно через дилерську мережу і завод питанням її реалізації не займається. Відповідно, сільськогосподарський виробник не лише є необізнаним щодо цін на матеріально-технічні ресурси, але і може заплатити за один і той же ресурс різну ціну в різних постачальників, що суперечить принципам ринкової конкурентної системи. Це не лише знижує рівень конкурентоспроможності підприємств АПК але і створює низку структурних проблем. Зокрема, спотворена система ціноутворення не лише загострює проблему неекономічного розподілу виробленого продукту, а звідси — неефективного використання наявного ресурсного потенціалу, але і є серйозною перешкодою на шляху України до європейської та світової економічної інтеграції як країни з ринковою економікою.

Іншою проблемою, притаманною сільськогосподарському виробництву є більший, у порівнянні з іншими галузями, строк оборення капіталу. Це призводить до касових розривів, які зазвичай перекриваються за допомогою залучених на умовах кредиту фінансових ресурсів. Але, за відсутності спеціалізованого сільськогосподарського банку, підприємствам АПК доводиться конкурувати за такі кредити

не лише між собою, але й з представниками інших галузей народного господарства. Таким чином, проблема кредитного забезпечення є нерозривно пов'язаною із більш загальною проблемою забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробника і одночасно є її складовою частиною.

Здійснюючи аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми з'ясовано, що питанням кредитування АПК у своїх роботах приділяли увагу такі фахівці-економісти, як Алексійчук В. М. [6, 7], Благодатний А. В. [8], Борщ А. Г. [7], Брязгун Н. П. [7], Бура Л. В. [7], Гайдуцький П. І. [7], Ковалів В. М. [11], Кудінов А. С. [10, 9], Малік М. Й. [10], Онисько С. М. [11], Синявська Л. В. [11] та ін. Як ми вже зазначали, проблема кредитного забезпечення АПК відноситься до розряду об'єктивних економічних проблем, разом із цим нами пропонується розглянути її також у системі забезпечення конкурентоспроможності АПК. Адже підприємства АПК через об'єктивні причини мають, з одного боку, потребу в кредитних ресурсах для покриття своїх касових розривів, а з іншого — через уповільнений строк обертання капіталу, мають менші норми прибутку за інших рівних умов, а відповідно — є менш привабливими позичальниками для банків за представників інших галузей економіки. Таким чином створюються передумови для згортання кредитування підприємств АПК, що є додатковим фактором, який обмежує конкурентоспроможність останніх.

Мету та завдання запропонованої роботи ми вбачаємо в обґрунтуванні спеціальних положень щодо кредитування підприємств АПК, які здатні забезпечити інтереси і кредиторів і АПК та сприяти підвищенню рівня його конкурентоспроможності.

В результаті проведеного нами дослідження було підтверджено, що для сільськогосподарської сфери народного господарства притаманний уповільнений строк обертання капіталу в порівнянні з іншими галузями. Ця відмінність носить об'єктивний характер і пояснюється специфікою сільськогосподарської галузі. Відповідно — і підходи до кредитування АПК мають відрізнятись від інших галузей народного господарства. В сучасних умовах підприємство АПК конкурує за кредитні ресурси з підприємствами інших галузей і вже на етапі прийняття банком рішення про надання кредиту має слабку позицію з наступних причин:

- уповільнений строк обертання капіталу збільшує строки кредитування підприємств АПК та створює ризик неповернення кредиту;
- порівняно низький рівень прибутковості підприємств АПК обмежує їх можливості при конкуруванні за ціновими парамет-

рами кредитів та створює ризик несвочасної сплати відсотків за кредитом;

— в умовах дії інфляційних процесів тривалі строки обертання капіталу призводять до перекирвлення інформації про реальну економічну ефективність підприємств АПК, а саме, до її завищення через використання номінальних показників, без урахування фактору часу, що також створює для банку додаткові ризики.

Викладене вище підтверджується також даними НБУ щодо динаміки виданих комерційними банками кредитів в розрізі галузей народного господарства (рис. 1). Серед господарюючих суб'єктів — представників нефінансових галузей було обрано такі галузі та їх поєднання:

- сільське господарство, мисливство і лісове господарство;
- торгівля, послуги з ремонту;
- добувна та переробна промисловість;
- інші галузі.

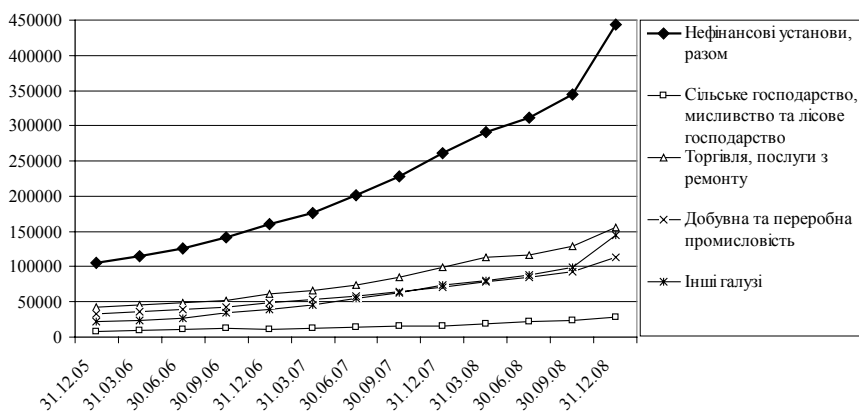

Рис. 1. Обсяги банківського кредитування позичальників нефінансового сектору, в розрізі галузей, млн грн

До групи «інші галузі» увійшли: рибне господарство; виробництво електроенергії, газу і води; будівництво; готелі та ресторани; транспорт; операції з нерухомістю; освіта; охорона здоров'я та соціальна допомога; колективні, громадські та особисті послуги.

Як видно з графіку на рис. 1, обсяги кредитування за період з 31.12.2005 р. по 31.12.2008 р. у цілому мали доволі непогану що-

квартальну динаміку. Щоквартальний приріст обсягів кредитування по позичальникам нефінансових галузей за цей період знаходився в межах 5—15 % (крім IV кварталу 2008 р., рис. 2).

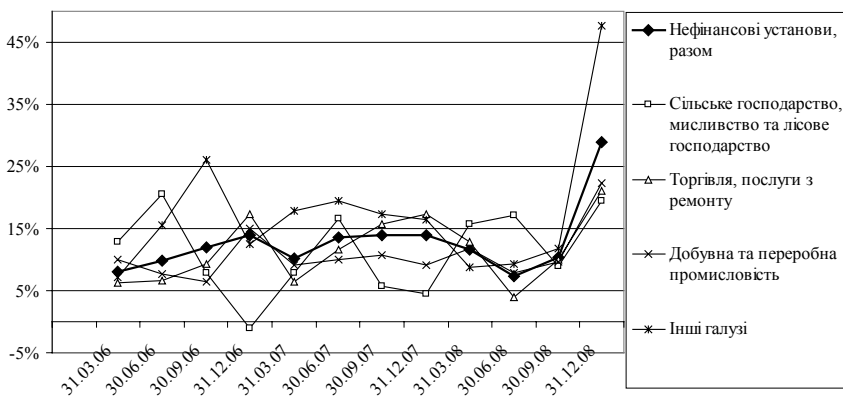

Рис. 2. Темпи приросту обсягів банківських кредитів, виданих позичальникам нефінансового сектору, в розрізі галузей

За весь цей час на сільськогосподарських позичальників припадав найменший обсяг отриманих кредитів. Саме по собі це не може достовірно свідчити про низьку конкурентоспроможність сільськогосподарських виробників на ринку позичальників.

Але за темпами приросту обсягів кредитування сільськогосподарські позичальники опинились серед аутсайдерів. Та ще й стали єдиною з галузей (серед обраних до аналізу), які бодай в одному з періодів (I квартал 2007 р., рис. 3) мали від'ємну динаміку зростання заборгованості за отриманими кредитами. Цей період припав на IV квартал 2006 року, тобто на кінець року, коли за рахунок продажу продукції врожаю поточного року виробники отримують достатні надходження для погашення своєї заборгованості за кредитами. Потреба у здійсненні витрат у цей період року є меншою за інші періоди року. Тому складається враження, що нібито це нормальне явище. Але ж у наступних 2007 і 2008 році в цьому ж періоді обсяги кредитування сільськогосподарських позичальників зростали. Внаслідок цього частка сільськогосподарської галузі у загальному обсязі виданих комерційними банками кредитів має тенденцію до зниження. А це, в свою чергу, підтверджує тезу про низький рівень конкурентоспроможності представників сільськогосподарської галузі при отриманні кредитів у порівнянні з представниками інших галузей.

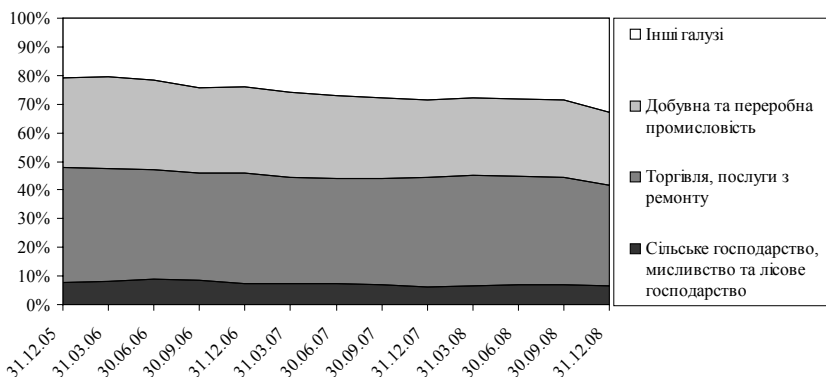

Рис. 3. Динаміка структури банківських кредитів, виданих позичальникам нефінансового сектору, в розрізі галузей

Далі, підприємством АПК отримано кредит. При рівні рентабельності такого підприємства нижчому за підприємства інших галузей кредит швидко перетворюється на економічний тягар, що обмежує рівень його конкурентоспроможності. Адже платежі на обслуговування кредиту в розрахунку на одну гривню прибутку в такому підприємстві будуть мати більшу питому вагу, аніж у підприємстві іншої, більш рентабельної галузі. Відповідно — менша частка прибутку залишається в розпорядженні підприємства АПК, поглиблюючи проблеми із оновленням основних засобів, фінансуванням соціальної сфери села і т.д.

Державна підтримка сільськогосподарських виробників частково вирішує дану проблему через часткову компенсацію відсоткової ставки за отриманими підприємствами АПК кредитами. Але такий алгоритм допомоги є лише частковим вирішенням проблеми. Адже кошти, спрямовані на часткову компенсацію відсоткових ставок у вигляді відсоткових платежів потрапляють до комерційних банків і, таким чином, поповнюють не стільки основні фонди сільськогосподарського підприємства, скільки власний капітал банківської установи. Банківські ж установи не мають жодних обмежень щодо напрямків подальшого використання коштів, отриманих від державного бюджету України у вигляді часткових компенсацій відсоткових ставок. Таким чином, державна допомога сільськогосподарським виробникам швидко перетворюється насправді на державну допомогу приватним бан-

ківським установам, які, до того ж, демонструють набагато кращі за сферу АПК показники економічної ефективності.

В якості розв'язання поставленої проблеми пропонується здійснити концентрацію фінансових ресурсів АПК, у тому числі бюджетних ресурсів, що спрямовуються на підтримку сільськогосподарського виробника в межах спеціалізованої кредитно-фінансової установи. Такою установою має стати спеціалізований державний банк. Причому лише за кредитами такого банку має здійснюватись державна допомога у вигляді часткової компенсації відсоткових ставок, а також в інших формах.

За даними міністерства аграрної політики України в період 2000—2007 рр. сільськогосподарськими підприємствами у вигляді державної допомоги на часткову компенсацію відсоткової ставки за отриманими кредитами було спрямовано 2 118 млн грн (рис. 4), що становить 14,5 % від загального обсягу кредитів, отриманих підприємствами АПК у 2007 р, або 27,3 % від обсягу пільгових кредитів, отриманих підприємствами АПК (рис. 5). Прості підрахунки показують, що такої суми коштів вистачило б для формування мінімального статутного фонду (10 мільйонів євро, згідно до закону України «Про банки і банківську діяльність») за курсом 10,095 грн за 1 євро (станом на 30.01.2009 р., дані НБУ) 21 банківських установ. Але можна створити лише одну установу, а решту коштів надати їй для цільового кредитування за пільговими ставками у вигляді фінансових ресурсів. При цьому, спрямовані на державну допомогу АПК кошти продовжили б працювати у сфері АПК, а не перетікали б до інших сфер народного господарства.

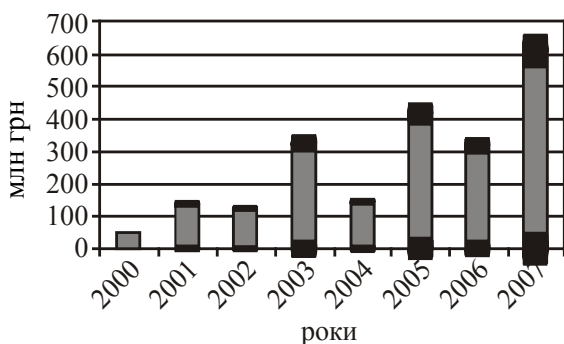

Рис. 5. Динаміка обсягів перерахувань із бюджету на часткову компенсацію відсоткової ставки

Рис. 5. Динаміка обсягів кредитування та пільгового кредитування підприємств АПК

Основним у нашому дослідженні є висновок про доцільність концентрації фінансових ресурсів агропромислового комплексу з метою забезпечення проведення державної політики здешевлення кредитування підприємств АПК у системі заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК та їх продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку включають у себе розробку економічного обґрунтування доцільності створення та функціонування спеціалізованої кредитно-фінансової установи, через посередництво якої буде здійснено концентрацію фінансових ресурсів АПК та розробку практичних аспектів її роботи.

Література

1. Introducing John Deere's All-New 7030 Series Small Frame Tractors. — Режим доступу: http://www.deere.com/en_US/ProductCatalog/FR/series/tractors/7030series/7030small_frame.
2. html. — заголовок з екрану. ХТЗ. — Режим доступу: http://www.xtz.ua/rus/production_and_manufactures/tractors.html. — заголовок з екрану.
3. ИРБИС — Продукция и услуги. — Режим доступу: http://irbis.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=55.- заголовок з екрану.
4. Донснаб все цвета агротехники. — Режим доступу: <http://www.donsnab.com.ua/catalog/producerlogo/id/1>. — заголовок з екрану.
5. Тракторы ХТЗ — Техноторг. — Режим доступу: <http://www.technotorg.com/ru/agrotechnics/tractors/xtz/>. — заголовок з екрану
6. *Алексійчук В. М.* Гроші та кредит в системі відтворення АПК. — К., 1998. — 342 с.

7. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / М. Я. Дем'яненко (ред.). — Алексійчук В. М., Борщ А. Г., Брязгун Н. П., Бура Л. В., Гайдучий П. І. — К.: ІАЕ УААН, 2002. — 645 с.

8. *Благодатний А. В.* Розвиток і вдосконалення фінансово-кредитного механізму АПК. — К.: ННЦ «Ін-т аграрної економіки», 2005. — 164 с.

9. *Кудінов А. С.* Кредитування сільськогосподарських кооперативів у механізм.-і фінансування АПК // Економіка АПК: Міжнародний науково-виробничий журнал. — 2006. — № 6. — С. 80—85

10. *Малік М. Й., Кудінов А. С.* Кредитне обслуговування сільськогосподарських кооперативів: (монографія). — К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2008. — 166 с.

11. Вдосконалення кредитних відносин сільськогосподарських підприємств з банками / Онисько С. М., Ковалів В. М., Синявська Л. В. — Л.: Апріорі, 2007.—145 с.

12. Верховна Рада України; Закон від 07.12.2000 № 2121-III. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>. — Заголовок з екрану.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2009

УДК 636.5:631.15.011.4

Л. В. Лопотан

асистент

кафедри організації виробництва та агробізнесу
(Одеський державний аграрний університет)

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПТАХІВНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті описано економічний механізм підвищення ефективності підприємств птахівництва Одеської області на прикладі ВАТ «Отрадівська птахофабрика», зокрема проаналізовано динаміку поголів'я птиці та її продуктивності, досліджено основні показники економічної ефективності виробництва яєць та наведені висновки щодо можливого розвитку галузі птахівництва на досліджуваному підприємстві

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економічна ефективність, конкурентоспроможність, птахівництво, фактори, виробництво, продуктивність, інновації, технології, економічний механізм

KEY WORDS: economic efficiency, competitiveness, poultry farming, factors, production, productivity, innovations, technologies, economic mechanism

Зміна економічних відносин і умов виробництва ринкової системи господарювання для підприємств промислового птахівництва, як і інших галузей тваринництва, супроводжувалися скороченням поголів'я, зростанням витрат, зменшенням обсягів вироб-